

APRENDRE EMOCIONS / VIVINT APRENTATGES. UNA NOVA MIRADA DES DE L'ASSESSORAMENT PSICOPEDAGÒGIC*

Adela Gallardo García

RESUMEN

“Aprender emociones / viviendo aprendizajes. Una nueva mirada desde el asesoramiento psicopedagógico”

El presente artículo es un resumen de un estudio realizado para identificar algunas de las condiciones personales, educativas y del entorno del alumnado que presenta necesidades educativas especiales asociadas a trastornos de la personalidad y/o la conducta. Con el fin de describir los factores protectores o de riesgo que son significativos para generar propuestas, educativas y de intervención psicopedagógica, protectoras o preventivas que promuevan el desarrollo integral de estos alumnos.

Se avanza hacia una nueva visión de la intervención psicopedagógica mostrando algunas propuestas que potencien las redes de apoyo natural (escuela, familia y entorno cercano) y de servicios (educativos, de salud y sociales), que posibiliten intervenciones funcionales y coherentes.

Palabras clave: procesos de construcción y adaptación, ámbitos de desarrollo, factores protectores, factores de riesgo.

ABSTRACT

“To learn emotions / living learning. A new glance from psychopedagogical intervention”

This article is a summary of a made study to identify some of the personals, educational, and the socials ambience conditions of the students with special educative necessities in association with personality and/or behaviour disorder.

In order to describe the significant protective factors or risk factors to generate protector and preventive proposals, educative and with psychopedagogical intervention, that promote the integral development of these students.

It goes towards a new sight of the psychopedagogical intervention showing some proposals to raise the natural supports networks (school, family and near ambience) and the service networks (educative, healthy and social), that make possible functional and coherent interventions.

Key-words: construction and adaptation process, scope of development, protective factors, risk factors .

INTRODUCCIÓ

Aquest article sorgeix a partir de la meua participació en la cinquena Jornada de Formació de l'ACPEAP, en què vaig tenir l'oportunitat i l'espai per compartir amb els assistents una part del treball de recerca realitzat gràcies a una llicència d'estudis del Departament d'Educació[1].

Constatem que ens trobem en uns moments de canvis vertiginosos en els diferents àmbits del desenvolupament (alumnat, famílies, centres, societat). Com que els canvis són tan ràpids, fan trontollar les estratègies en les relacions interpersonals i així apareixen la inseguretat, els desequilibris i la necessitat de trobar nous esquemes mentals i noves maneres de relacionar-se. Les noves situacions fan qüestionar també els mètodes, els continguts i els rols de la família, l'escola i la societat, en l'educació dels nens i adolescents.

Els canvis afecten especialment a l'alumnat amb necessitats educatives especials associades a trastorn de la personalitat i la conducta (NEEATPC)[2]. Aquest alumnat, per la seva fragilitat, és el primer a sentir les seves influències .

Hem de tenir present que entre la diversitat de necessitats educatives especials, les associades a les diverses formes de malestar emocional en nens i adolescents són les relacionades amb la salut mental les que presenten més dificultats de comprensió per part de la família, l'escola i la societat en general.

EL PROCÉS DE RECERCA

Per estudiar què passa a l'escola en aquestes situacions, hem partit de la **hipòtesi que l'educació pot promoure el desenvolupament integral de l'alumnat amb NEEATPC sempre que es donin unes determinades condicions personals, educatives i de l'entorn.**

Amb la finalitat d'identificar i descriure quines són algunes d'aquestes condicions educatives necessàries per generar una vinculació educativa/emocional que enforteixi els aspectes més sans i de superació personal d'aquest alumnat, en el treball hem reflexionat amb una mirada oberta a les diferents perspectives teòriques, establint algunes relacions entre les idees força d'aquestes, l'anàlisi de la pràctica educativa i de l'assessorament psicopedagògic, per arribar a una millor comprensió de l'alumnat que presenta NEEATPC.

A partir d'un qüestionari dissenyat *ad hoc* i de l'anàlisi de dos casos hem identificat i descrit alguns factors protectors i de risc o vulnerabilitat d'aquest alumnat en els entorns educatius, així com l'efectivitat de les intervencions educatives, d'assessorament psicopedagògic i de salut, segons la consideració del professorat consultat en relació al seu alumnat amb NEEATPC.

Els factors de risc o vulnerabilitat són les condicions personals, sociofamiliars i educatives que comporten a l'alumnat risc de desenvolupar trastorns de conducta i/o de la personalitat.

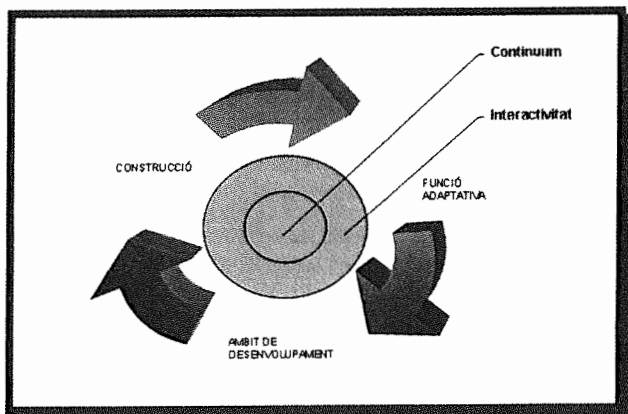
Els factors protectors són els aspectes personals i de l'entorn que promouen el desenvolupament harmònic en l'alumnat.

EL MARC TEÒRIC

Per entendre com desenvolupa les seves capacitats i aprèn l'alumnat amb NEEATPC hem estudiat les diferents perspectives establint algunes relacions entre les idees força dels paradigmes psicopedagògics, de la personalitat i de l'ecologia del desenvolupament humà, que ens aporten informacions al nostre entendre significatives.

Partim de l'existència d'una base genètica, no qüestionada per cap dels marcs teòrics estudiats; és a partir d'aquesta base que en situació social es construeixen les capacitats psicològiques superiors, i la construcció de la personalitat al llarg de la vida està lligada amb aquesta base, amb l'aprenentatge i amb els afectes que tenen lloc de forma conscient o inconscient, en les experiències vitals així com amb els sentiments de vàlua i seguretat personal subjectiva que interioritza l'alumne d'ell o ella mateixa i del sentit i significat que pot atribuir a aquestes experiències.

En els marcs teòrics estudiats trobem la idea de *continuum* que **impregna de forma transversal tot el desenvolupament i la construcció personal**. Entenem que tant el desenvolupament de les capacitats personals i de la personalitat, com l'aprenentatge, estan modulats per les estructures construïdes anteriorment; la continuïtat d'aquest desenvolupament l'associem a la idea de grau. Ens referim **al grau** del desenvolupament personal i de l'aprenentatge que pren **una direcció concreta** i que té lloc en **processos dinàmics i longitudinals, interactius i socioculturals**.

Idees Pont 1

Partint d'aquestes bases hem pogut agrupar les idees fortes estudiades entorn a tres idees pont :

LA CONSTRUCCIÓ del desenvolupament personal implica processos de construcció mental i afectiva; és el resultat d'una construcció social en interacció amb l'entorn en les dimensions biopsicosocial.

Aquesta construcció es realitza en esquemes de coneixements i afectius que s'organitzen en forma de xarxa.

El concepte integrat d'un mateix i de les persones significatives formen la identitat del jo. L'estructura de la personalitat la defineix el grau amb què s'ha interioritzat el si mateix i els altres. De manera que **és a partir de la vinculació afectiva /educativa que ens construïm a nosaltres mateixos i construïm la nostra relació amb el món**.

LA FUNCIO ADAPTATIVA del procés de construcció personal (l'activitat mental i afectiva, l'energia, els impulsos, la motivació, els desitjos, les pulsions...) **modula la direcció d'aquesta construcció al llarg de la vida** (incloses les actuacions aparentment desadaptades, que poden tenir una funció "adaptativa" d'apaivagar el malestar, de demanda d'atenció, suport, de contenció... tot i que generin més malestar i inadaptació en el context concret). Així, la dinàmica de funcionament i l'organització dels impulsos davant de qualsevol fet quotidià posen en marxa en diferents graus i intensitats **mecanismes adaptatius** biològics, psicològics i/o socioafectius. Des de les diferents perspectives s'avança cada cop més cap a una visió holística del desenvolupament.

ELS ÀMBITS DE DESENVOLUPAMENT, els entorns i contextos (**les relacions i vinculacions afectives i educatives, els rols i les expectatives**) [3] en interacció amb les característiques personals generen els factors protectors o de vulnerabilitat que incideixen en la construcció i desenvolupament personal funcional o disfuncional.

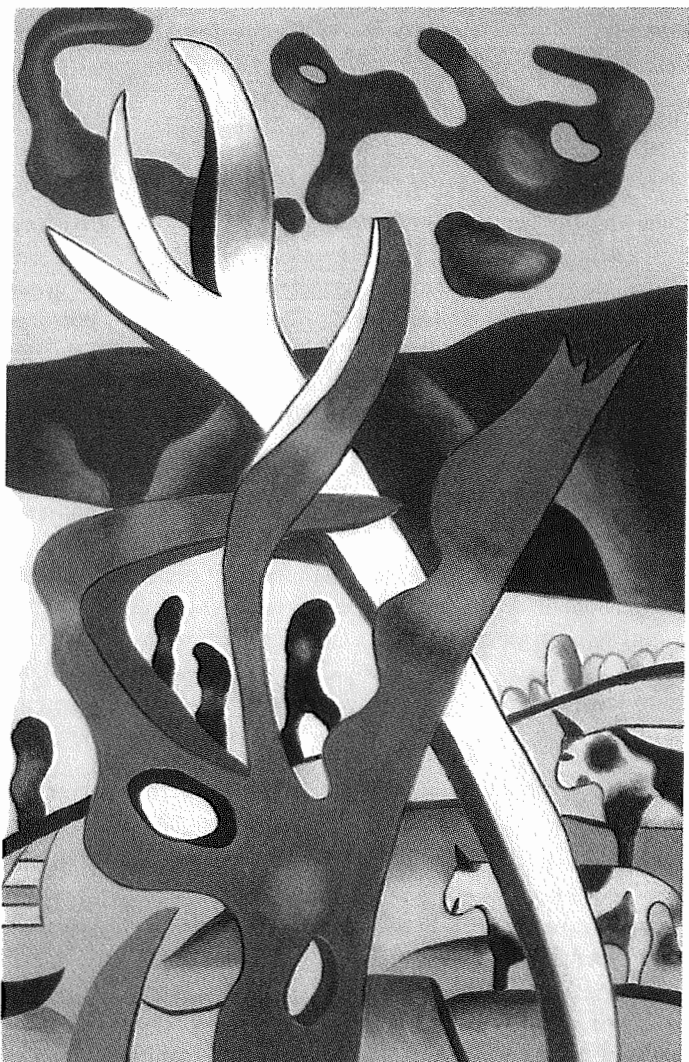
De manera que la construcció del concepte de si mateix i dels altres, la percepció de la realitat en el seu entorn i la dinàmica de funcionament influeixen de forma molt significativa en la manera de viure els aprenentatges, en les reaccions davant dels errors i en el tipus de relacions i vinculacions que pot establir l'alumnat.

L'alumnat amb NEEATPC es troba en diferents moments evolutius i de canvis en el desenvolupament personal; per tant, **poden beneficiar-se d'actuacions educatives i terapèutiques**.

Des d'aquest punt de vista, les necessitats educatives específiques són el resultat d'un procés de vida, per tant, biopsicosocials. Volem destacar, explícitament, **el caràcter interactiu de les influències dels diferents entorns**: familiar, educatiu, sanitari i social. Això vol dir que els diferents àmbits d'influència es concreten en el dia a dia i en els tres nivells esmentats, biològic, psicològic i social, de manera que tant **la família, l'escola com els serveis poden esdevenir fonts de factors protectors generadors de desenvolupament o bé factors de risc**.

Entenem l'educació com un procés de desenvolupament de les capacitats personals (afectives, cognitives, motrius, de relació i d'inserció social) que es produeix en situació social. Aquests són processos en què es posen en marxa un **conjunt de mecanismes de lligam emocional, cura i responsabilitat** de l'adult, que tenen lloc en **ambients culturals estructurats** i que estan **mediats per la comunicació i la representació simbòlica**.

De manera que, els moments educatius són situacions socials comunicatives, amb intenció pedagògica dels adults que actuen en la direcció d'allò que és bo per la millora del nen i la seva responsabilitat (Manen, 1998). Ens referim a situacions en les quals participen activament nen i adult o persona més competent, en les quals es poden generar zones de desenvolupament properes ZDP o de construcció del coneixement (Vygotsky, Wertsch, Newman, Griffin, Cole, 1973, 1988, 1991).

Així, entenem que la personalitat es va construir a partir de les primeres representacions internes preformades en les quals aquests esquemes de coneixement i emocionals de forma totalment imbricada es van estructurar en diferents instàncies de la ment (conscient, preconscient, inconscient) i en funció de la dinàmica de l'energia mental que promoguin la dominància de les estructures psíquiques (Freud, S, 1993) (allò, jo o superjo) i que les respostes s'ajustin més o menys a les necessitats del subjecte.

Si aquestes necessitats són viscudes amb neguit i ansietat es posen en marxa de forma inconscient els mecanismes defensius del jo (Freud, A. 1999).

En la mesura que hem definit l'educació com una situació social comunicativa, aquesta és interactiva i, per tant, **les situacions educatives mai no són neutres**, tant l'atenció de pares o professors com la no atenció d'aquests, són conductes que modulen el desenvolupament dels nens i joves. Aquí volem destacar l'especial importància de les primeres relacions educatives per la seva influència posterior, tant en la construcció personal com en els hàbits i estils de vida més o menys saludables.

El desenvolupament personal l'entenem com procés continu i dinàmic de construcció en **direcció helicoidal**. Processos en els quals les interconnexions ambientals influeixen sobre forces que afecten directament el desenvolupament psicològic (Bronfenbrenner, 1987): és a dir, **en allò que es percep, es desitja, es tem, es pensa o s'adquireix com a coneixement**. L'adquisició del coneixement, per tant, està directament influïda pel sentiment de plaer i les vivències d'afecte o d'agressivitat.

Quan els nous aprenentatges s'interioritzen i es generalitzen, esdevé un nou nivell de desenvolupament real (ZDR) i es generen noves possibilitats de desenvolupament potencial (ZDP) i així successivament en un *continuum* ascendent, en què es van construir nous esquemes de coneixement i esquemes emocionals interconnectats.

En la ZDP tenen lloc moments educatius de compartir coneixements, situacions en què, a més de coneixements, es produeix un intercanvi afectiu que només pot tenir lloc en un marc de **CONFIANÇA**, de confiança mútua.

Quan aquests processos de desenvolupament, per qualsevol causa (biopsicosocial), s'aturen o no prenen la direcció adaptativa, es generen trastorns d'aprenentatge i/o trastorns emocionals. Els trastorns de la personalitat i la conducta poden ser alhora causa i conseqüència de la disfuncionalitat dels processos de desenvolupament personal i social.

L'ANÀLISI DE LA PRÀCTICA

Per conèixer quines són algunes de les condicions personals i de l'entorn sociofamiliar i educatiu, així com el funcionament de les mesures educatives, psicopedagògiques o terapèutiques segons el que en pensen els professionals que atenen l'alumnat amb NEEATPC, es va dissenyar un qüestionari *ad hoc*, i es va partir d'un mostreig intencional.

Algunes de les dades extretes[4] dels resultats del qüestionari [5] són les següents:

CONDICIONS PERSONALS

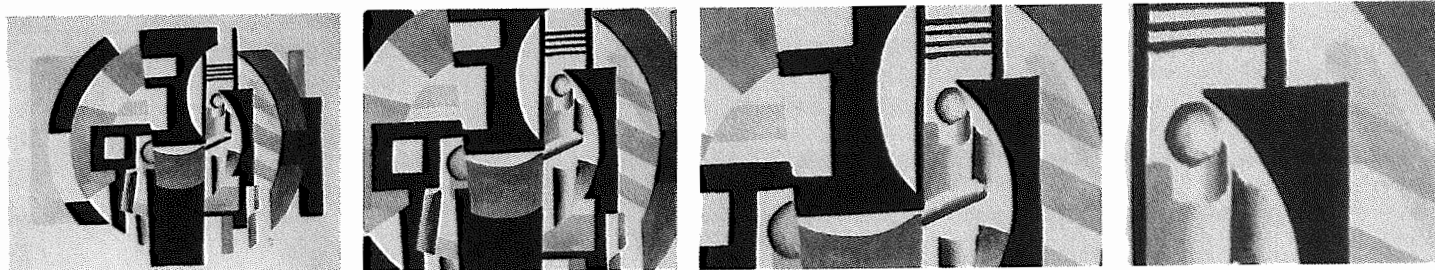
Factors de risc	Factors protectors
Salut Higiene personal: deteriorament (59%) Hàbits de son de ritme irregular: vigília /son (55%) Consum de substàncies tòxiques: alcohol/tabac/altres (45%)	Salut Bona salut física general (61%) Sexualitat reafirmada (43%) Control d'esfínters (19% i 17%)
Emocions Estat d'ànim: Irritabilitat, vulnerabilitat, susceptibilitat, intranquil·litat, apatia i avorriment, labilitat i canvis d'humor, angoixa... (96%) Discurs verbal amb idees estranyes: falta d'atenció - dispersió d'idees, temes de conversa i idees obsessives, altres (70%) Pors excessives i injustificades (68%) Queixes somàtiques: mal de cap, mareig, molèsties digestives, palpitations, visió borrosa, dificultats respiratòries, caminar insegur...(61%)	Emocions Possibilitat d'establir vincles afectius en el centre: companys, mestres, professors...(68%) Possibilitat d'establir vincles afectius: pare, mare, germans...(51%)
Pensament Dificultats per ajustar-se al context de comunicació en les relacions amb els altres: malentesos, sospites, no acceptacions del doble sentit, de les bromes, dificultats per escoltar els altres (84%) Manca de consciència de les pròpies vivències i emocions. (84%) Rigidesa en relació a les idees i creences sobre si mateix (81%) Dificultats per ordenar, elaborar i pensar les seves experiències vitals i els fets del seu voltant (80%) Inflexibilitat en les estratègies de pensament amb esquemes d'aprenentatge estereotipats (69%) Dificultats per anticipar esdeveniments (69%) Rigidesa en les formes d'apropiar-se de la informació. (67%) Capacitats cognitives disharmòniques (53%)	Pensament Millor predisposició comunicativa en petit grup o individualment (87%) Capacitats cognitives específiques (artístiques...) (49%) Facilitat per comunicar-se en diferents contextos (49%)
Conducta Actuacions socials amb transgressió habitual de les normes 86% Ritme de realització de les activitats desajustat (85%) Agressivitat verbal: agressions a persones conegudes / desconegudes (84%) Desobediències sistemàtiques, defuig responsabilitats, mentides freqüents (84%) Actuacions socials amb dificultats per incorporar i seguir les normatives escolars (84%) Dificultats de resposta en situacions adverses o conflictives (83%) Agressivitat física envers persones, animals i objectes propis, escolars o urbans (73%)	Conducta Pràctica esports /activitats de lleure (49%) Assumeix les responsabilitats dels seus actes (42%)

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN

Factors de risc	Factors protectors
Escolar Manca d'atenció / concentració / bloqueig.(84%) Disfuncions institucionals: canals de comunicació insuficients família – escola. (60%) Disfuncions institucionals: dèficit de recursos professionals i tècnics específics, canvis freqüents de professionals... (59%) Descens progressiu del rendiment escolar (59%) Canvis freqüents d'escola (55%) Disfuncions institucionals: normativa i/o organització rígida dels recursos, segregació. (48%)	Escolar Participació de la família en les entrevistes i/o requeriments del centre (74%) Motivacions per temes no escolars (53%) Porta el material escolar (50%)
Sociofamiliar Dinàmica de relacions familiars: desavinences pare - mare, conflictes perllongats (75%) Fets traumàtics : separacions, dols, maltractaments, abusos, altres (70%) Estils de comunicació disfuncional (63%) Psicopatologia de la mare (55%) Psicopatologia del pare (47%)	Sociofamiliar Implicació de la família en el desenvolupament del seu fill/filla comprensió de la seva situació, col·laboren amb l'escola i altres serveis (55%) Existència de recursos sanitaris i ús en els moments necessaris (64%) Existència de recursos socials i ús en els moments necessaris (47%) Recolzament social (amb suport positiu. Avis , tiets...) (39%)

ACTUACIONS EDUCATIVES

Poc efectives	Efectives
Adaptacions curriculars Propostes de tasques alternatives d'autocontrol (42%) Portar a terme un programa d'actituds, valors i normes a l'aula/centre (39%) Es faciliten propostes d'activitats per fer a casa o a la biblioteca del barri, tenint en compte els seus interessos i motivacions. (37%)	Adaptacions curriculars Treball individual (65%) Propostes d'activitats més motivadores, properes a la realitat del context del noi/noia (64%) Treball en petit grup (63%) Propostes d'activitats més manipulatives i específiques (58%) Planificació del treball diari per anticipar i preparar les activitats de l'alumne (57%) En el pla d'actuació es tenen en compte els estats d'ànim de l'alumne (57%) Es prioritzen les activitats de les àrees instrumentals, amb materials didàctics de la vida quotidiana com diaris, revistes, catàlegs, vídeos, pel·lícules... (57%) En el pla d'actuació es preveu la tutorització personalitzada compartida per l'equip docent amb pactes personals, compromisos o contractes pedagògics. (53%) Suport del mestre d'EE, PT, PPS en espais específics fora de l'aula (52%) En el pla d'actuació es preveu la tutorització personalitzada compartida per tutor i MEE o PT/PPS amb pactes personals, compromisos o contractes pedagògics. (50%) Horari diferenciat amb la inclusió d'activitats funcionals (44%)
Mesures de convivència i disciplinàries Reflexió dins de l'aula en el moment del conflicte (58%) Procés d'expedient disciplinari (42%)	Mesures de convivència i disciplinàries Reflexió en un espai específic del centre (63%) Reparació d'allò malmès (53%) Intervenció de la comissió de convivència (34%)

ACTUACIONS D'ASSESSORAMENT PSICOPEDAGÒGIC

Poc efectives	Efectives
Avaluació psicopedagògica: facilita la col·laboració amb la família. (29%)	Coordinació de l'EAP amb serveis de salut mental que intervinguin: CSMIJ, Hospital d'Adolescents...(61%). Se segueix un procediment acordat amb el centre per la detecció de casos (60%) La informació i valoració que aporta l'EAP al centre es pot introduir en el treball educatiu.(57%) Realització d'entrevistes d'orientació i seguiment amb la família (56%) Treball sistemàtic amb les famílies conjuntament amb el professor referent: tutor/a MEE, PPT, PPS i d'altres professionals (52%) L'avaluació psicopedagògica recull el diagnòstic clínic pertinent. (49%) Col·laboració amb el MEE/PT/PPS en l'elaboració del pla d'actuació aportant orientacions per les adaptacions curriculars, metodològiques i d'organització.(49%) Coordinació de tots els serveis per tal de prendre mesures específiques (49%) Avaluació psicopedagògica: facilita la col·laboració amb la família. (48%) Donar suport al tutor/a i seguiment conjunt, setmanal/quinzenal, dels compromisos centre/família (48%) Col·laboració amb l'equip docent en l'elaboració del pla d'actuació conjunt amb orientacions per les adaptacions i/o modificacions curriculars (40%)

Hem pogut constatar la incidència dels ambients en el desenvolupament psicològic i personal dels nens i joves i, per tant, la importància dels contextos per promoure el desenvolupament de les capacitats personals més sanes o bé experiències vitals frustrants o patogèniques que promouen l'expressió dels aspectes més desadaptatius o patològics de l'alumnat.

Són possibles innumerables vies generadores de factors de risc i els elements causals estan entremesclats; per tant, en aquest estudi **no es pretén establir causalitats directes** dels diferents elements considerats de risc, sinó en la mesura que sigui possible **considerar la seva convergència, interacció i continuïtat** en la biografia de l'alumne.

També hem de tenir present; per tant, que **a major grau d'efectivitat, més protectores esdevenen les actuacions educatives, les intervencions d'assessorament psicopedagògic i de salut** en l'alumnat estudiat.

INTERVENCIÓ PSICOPEDAGÒGICA

Com a resultat d'aquesta recerca **s'ha elaborat una graella d'observació i algunes propostes específiques [6] per a la intervenció d'assessorament psicopedagògic dels EAP**, des d'una nova mirada que pretén ser més oberta i flexible.

AVALUACIÓ PSICOPEDAGÒGICA

Es proposa un canvi en el punt de mira de l'avaluació psicopedagògica, que no ha de fer referència només a l'alumnat amb les seves condicions personals, sinó que estaran considerades en interacció amb els seus entorns de desenvolupament naturals i, per tant, es valorarà el funcionament dels seus entorns i la gènesi dels factors de risc i/o de protecció (família, escola i societat), és a dir, es consideraran les activitats i les oportunitats vitals a què té accés l'alumnat i els efectes que aquestes generen, la qual cosa implica:

- **Entendre el sentit** que pot atribuir l'alumnat al fet d'aprendre i a les propostes concretes a què té accés.
- **Conèixer el grau de consciència** de les seves dificultats i les atribucions que fan d'aquestes l'alumne, la família i els professionals.
- **Conèixer la posició** en relació a les seves dificultats i limitacions i si pot fer-se'n càrrec d'aquestes i com reaccionen tant el propi l'alumne com la família i els professionals que l'atenen.
- **Conèixer si la família i l'escola** estableixen relacions de col·laboració i participació per ajudar l'alumne.
- **Analitzar el tipus d'intervenció que realitza el professional de l'EAP**

El que permetrà **elaborar les propostes d'actuació** que tinguin com a objectiu que les accions educatives **generin factors protectors** i minimitzin en la mesura del possible els factors de risc tant en els seus ambients educatius com en les condicions personals.

ASSESSORAMENT ALS CENTRES

Realitzar propostes per a l'actuació educativa efectiva centrades a afavorir la construcció de **processos de coparticipació de decisions compartides des de la potenciació de la responsabilitat de cada àmbit**.

Quan ens trobem davant d'alumnat amb patrons desadaptatius de funcionament o estils problemàtics d'adaptació, cal ajustar l'estructura organitzativa per facilitar un entorn educatiu protector, per la qual cosa es tindran presents els següents aspectes:

L'estructura d'organització del centre ha estar orientada per promoure i facilitar les condicions que propicien arribar a considerar **l'alumne com un subjecte d'aprenentatge**.

Acompanyar el centre per diferenciar entre **l'encàrrec social** entenent la consideració de l'escola com un servei i, per tant, amb unes finalitats i entre la identificació de l'alumne com **un subjecte d'aprenentatge**, atorgant-li una posició de confiança en què tot i les seves dificultats aquest alumne té quelcom a aprendre.

L'EAP pot donar suport al centre en actuacions que promoguin:

- **Un clima educatiu - afectiu acollidor.**
- **Acollir i acompanyar el malestar de l'alumnat**, les seves contradiccions i limitacions, crear moments educatius per elaborar o digerir allò que no els agrada i el seu patiment.
- **Acompanyar l'alumnat a donar significat al seu malestar**, no atribuint significat només a la seva conducta, intentar entendre què li passa de fons i què ens **aporten una determinada lectura de la realitat**.
- **Ajudar l'alumnat a confiar** en el professorat, **comptant amb la participació i compromís de l'alumne** i la seva família per les diferents actuacions.
- **Vetllar per l'equilibri inclusió/exclusió**: introduint i combinant la flexibilitat i la mobilitat amb la seguretat i l'acolliment necessaris.
- **Generar una estructura d'equip educatiu** amb responsabilitats definides i compartides.
- **Incloure el centre educatiu en la xarxa social** de la qual forma part, establint circuits de participació que la mateixa institució pot crear per moure i modificar la situació de l'alumne. Estudiar **mesures de treball amb les famílies i els serveis**.

PER SEGUIR AVANÇANT

Realitzar propostes d'intervenció dels EAP des de la perspectiva de què es parteix requereix entendre **la funció d'assessorament com un servei públic amb un encàrrec social i alhora com un professional per promoure el canvi** i la millora de l'educació.

- Conèixer les pròpies emocions i aprendre dels propis errors
- Adaptar-nos als canvis per realitzar intervencions plàstiques

Els resultats del treball ens indiquen que les propostes d'actuació educativa i d'assessorament psicopedagògic més efectives requereixen l'establiment de relacions de col·laboració amb altres recursos. Així, **es fa del tot necessari potenciar xarxes de suport natural i de serveis: educatius, de salut i socials**, que generin sinèrgies i possibilitin intervencions funcionals i coherents.

El fet d'avançar en estratègies de treball educatiu i terapèutic **comporta la trobada de sabers de camps diferents**, que no són complementaris. Aquesta trobada en la praxis ha d'aportar dimensions diferents i noves mirades que parteixin de la

comprensió de les necessitats globals dels subjectes i serveis pels quals s'intervé, facilitant pràctiques professionals de col·laboració:

✓ Aquesta tasca requereix avançar en la **recerca de nous coneixements i la realització de noves pràctiques cada cop més efectives i integradores** que millorin els processos educatius i la salut mental de l'alumnat.

✓ Cal avançar en la recerca de **noves estratègies educatives i d'assessorament psicopedagògic** que facilitin la creació d'espais de reflexió i formació continuada que incloguin el creixement personal i professional, que millorin les condicions professionals i de salut dels professionals.

✓ Ens trobem davant de necessitats que afecten l'educació, la salut, la convivència i el benestar personal d'un nombre força significatiu d'alumnat, de les seves famílies i dels professionals que els atenem; per tant, de la suficient importància per a requerir **plantejaments institucionals** que emmarquin i concretin les possibles actuacions interdisciplinars, les modalitats d'intervenció i la provisió de recursos tècnics i professionals necessaris.

* Ponència presentada a la Cinquena Jornada de l'ACPEAP. Barcelona, 22 d'octubre de 2004

Correspondència amb l'autora: Adela Gallardo García. EAP B-12. C/ Anselm de Riu, 125, 08924 Santa Coloma de Gramenet. E-mail: agallard@pie.xtec.es

Referències bibliogràfiques

- BRONFENBRENNER, U. (1987): *La ecologia del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós
- COLE, M; GRIFFIN,P; NEWMAN D (1991): *La zona de construcción del conocimiento: trabajando por un cambio cognitivo en educación*. Madrid. Ediciones Morata S.A.
- DIVERSOS, (2003): Recomanacions per a l'atenció dels trastorns mentals greus en la infància i l'adolescència. *Quaderns de salut mental 6*. Servei Català de la Salut.
- INSTITUCIÓ BALMES (2002): *Unitat medicoeducativa materials curs EAP*. Barcelona.
- MANEN, V, M. (1998): *El tacto en la enseñanza*. Barcelona. Piados.
- MILLON ,T.: *Trastornos de la personalidad. Más allá del DSMIV*. Masson.
- MONOGRÀFIC nº 9 Salut Mental Benestar Social.
- ONRUBIA, J.; LAGO, J.R.; PITARQUE, I. (1996): Dimensiones para el análisis de la práctica desde una perspectiva psicopedagógica. A, SOLÉ,I. MONEREO,C. (coords.) *El asesoramiento psicopedagógico*. Psicología y Educación. Madrid. Alianza Editorial.
- SOLE, I.(1993): Disponibilidad para el aprendizaje y sentido para el aprendizaje. A, COLL, C. Y OTROS *El constructivismo en el aula*. Barcelona: Graó.
- UBIETO, JR.(2002): Los trastornos disociales en la infancia y adolescencia: ¿nuevas patologías o nuevas respuestas?. *Secciones de Psicología Clínica i de la Salut i de Psicología de la Intervenció Social*. Full informatiu.
- VILÀ, F; DIAZ,E; VIQUE, M.D.(2003): El patiment dels joves i de les famílies en la societat de traspàs. Conferència. "Jornada les adolescències en el traspàs de la modernitat".
- WERTSCH, J. (1988): *Vygotsky y la formación social de la mente*. Barcelona: Paidós.

Notes

[1] La realització del treball pel que fa referència a aquest article ha estat possible gràcies a una llicència d'estudis concedida pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (DOGC núm.:3926 de 16.7.2003)

[2] Necessitats educatives especials associades a trastorns de la personalitat i/o la conducta (NEEATPC).

[3] El rol és la posició social interioritzada que determina actituds que es retroalimenten de les relacions i les actituds dels altres.

La vinculació afectiva posa en marxa processos de pensament i representació mental, en què la capacitat simbòlica i el llenguatge són les eines culturals necessàries per l'elaboració i construcció de les pròpies vivències, i dels sentiments i afectes que sorgeixen en la relació amb els altres.

La vinculació educativa és una vinculació afectiva especial que té la finalitat de facilitar l'accés a l'alumne als instruments culturals i a la socialització, en què es posen en marxa afectes que regulen el vincle.

[4] Hem considerat ítems predictius o indicadors significatius de factor de risc o factor protector o bé com a actuacions poc o bastant efectives els que obtenen a partir del 40% dels resultats. Totes les que arriben a partir del 60% es consideren com indicadors molt significatius.

[5] Les dades entre parèntesi fan referència als percentatges globals dels resultats del 69 qüestionaris que han respost els següents professionals: 31 tutors de CEIP, IES, Unitats d'EE, 15 PPS/PT/MEE, 13 EAP, 10 psicòlegs, educadors, professors especialistes.

[6] El contingut de la recerca que inclou una **Graella d'observació i recollida de dades** per a l'avaluació psicopedagògica de l'alumnat amb NEEATPC es pot baixar a la web realitzada a l'efecte: <http://www.xtec.es/~agallard/>